

Культурологія

УДК 385.1(477):008

Карпов Віктор Васильович
доктор історичних наук, завідувач відділу
аспірантури та докторантури Національної
академії керівних кадрів культури і мистецтв
ORCID 0000-0002-3446-9187
vkarpoff@ukr.net

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ НАДАННЯ ПОСЛУГ З ЕКСПЕРТИЗИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

Мета роботи полягає у проведенні дослідження особливостей виникнення ринку надання послуг з експертизи культурних цінностей та формування нової парадигми культурної індустрії. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні методів аналізу, синтезу, термінологічного, джерелознавчого підходів, порівняльного, аналітичного методів. У сукупності зазначені методологічні підходи дали змогу розкрити сутність особливостей функціонування ринку надання послуг з експертизи культурних цінностей з точки зору практичної культурології, визначити його динаміку та сформулювати пропозиції з інноваційного розвитку. **Наукова новизна** полягає у визначенні особливостей державної політики надання послуг з експертизи культурних цінностей. Проблема досліджується вперше з позицій існуючого законодавства та на прикладі його практичного застосування. З'ясовано, що концептуально у формуванні законодавства у цій сфері культурної практики розробники спирались на досвід державних установ. Проте в Україні сформувався і діє приватний ринок надання послуг з експертизи культурних цінностей, який ще не врегульовано. Це призвело до виникнення тіньового ринку послуг з оцінки культурних цінностей та значних фінансових втрат для державного бюджету. В Україні не створено державний орган із проведення експертизи, а надано такі повноваження значній кількості установ та організацій. Контроль за наявністю у таких організаціях фахових експертів відсутній. Позиції держави на цьому ринку слабкі через хибний спосіб організації порядку проведення експертизи культурних цінностей. **Висновки.** Культурні практики у сфері послуг з експертизи культурних цінностей можуть розглядатися як новітній феномен. У цьому значенні ця проблематика ще не ставала предметом самостійного наукового пошуку у практичній культурології і це відкриває нові можливості для наукового дослідження. Інновації у цій сфері полягають у запровадженні ліцензування діяльності експертів, встановленні контролю за рівнем об'єктивності експертизи, інформатизації самого процесу, а також в створенні єдиного державного органу з оцінки культурних цінностей і в позбавленні інших установ невластивих їм функцій. Вбачається за необхідне посилення фахової підготовки експертів у вищих навчальних закладах мистецького спрямування.

Ключові слова: культурна політика, експертиза, культурні цінності, ринок культурних послуг, культурні індустрії, інформатизація, практична культурологія.

Карпов Виктор Васильевич, доктор исторических наук, заведующий отделом аспирантуры и докторантуры Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Государственная политика в сфере предоставления услуг по экспертизе культурных ценностей

Цель работы заключается в проведении исследования особенностей возникновения рынка предоставления услуг по экспертизе культурных ценностей и формирования новой парадигмы культурной индустрии. **Методология** исследования заключается в применении методов анализа, синтеза, терминологического, источниковедческого подходов, сравнительного, аналитического методов. В совокупности указанные методологические подходы позволили раскрыть сущность особенностей функционирования рынка предоставления услуг по экспертизе культурных ценностей с точки зрения практической культурологии, определить его динамику и сформировать предложения по инновационному развитию. **Научная новизна** заключается в определении особенностей государственной политики предоставления услуг по экспертизе культурных ценностей. Проблема исследуется впервые с позиций существующего законодательства и на примере его практического применения. Выяснено, что концептуально при формировании законодательства в этой сфере культурной практики разработчики опирались на опыт государственных учреждений. Однако в Украине сформировался и действует частный рынок предоставления услуг по экспертизе культурных ценностей, он не урегулирован. Это привело к возникновению теневого рынка услуг по оценке культурных ценностей и значимым потерям для государственного бюджета. В Украине не создан государственный орган по проведению экспертизы, а предоставлены такие полномочия в значительном количестве учреждений и организаций. Контроль за наличием в таких организациях профессиональных экспертов отсутствует. Позиции государства на этом рынке слабые через ошибочный способ организации порядка проведения экспертизы культурных ценностей. **Выводы.** Культурные практики в сфере услуг по экспертизе культурных ценностей могут рассматриваться как новейший феномен. В этом смысле эта проблематика еще не становилась предметом самостоятельного научного поиска в практической культурологии, что открывает новые возможности для научного исследования. Инновации в этой сфере заключаются во введении лицензирования деятельности экспертов, установлении контроля за уровнем объективности экспертизы, информатизации самого процесса, а также в образовании единого государственного органа по оценке культурных ценностей и в лишении других

учреждений несвойственных им функций. Представляется необходимым усиление профессиональной подготовки экспертов в высших учебных заведениях художественного направления.

Ключевые слова: культурная политика, экспертиза, культурные ценности, рынок культурных услуг, культурные индустрии, информатизация, практическая культурология.

Karpov Victor, Ph.D., Head of Postgraduate Studies Department National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

Government policy in providing services for the examination of cultural values

The purpose of the article is to study the characteristics of the market for the services for the examination of cultural values and the formation of a new paradigm of cultural industry. Research methodology consists in application of methods of analysis and synthesis, terminological and source study approaches as well as comparative and analytical methods. Taken together, these **methodological** approaches have allowed to reveal the essence of the functioning of the market of services for the examination of cultural values in terms of practical cultural studies, to determine its dynamics and generate proposals for its innovative development. **Scientific novelty** consists in determining the characteristics of public policy services for the examination of cultural values. The problem was first studied from the standpoint of the existing legislation and through the example of its practical application. It has been found that conceptually while developing the legislation in the field of cultural practices, the law drafters relied on the experience of government agencies. However, in Ukraine the private market for examination of cultural values has emerged. It is working, but it is not settled. This resulted in appearance of black market for cultural values assessment and significant financial losses for the state budget. In Ukraine there is no state body for expert examination, and such authority is given to a large number of institutions and organizations. There is no control over the availability of specialized experts in such institutions. The positions of the state in this market are weak due to the wrong way of organization of cultural values examination process. **Conclusions.** Cultural practices in the services for the examination of cultural values can be seen as a modern phenomenon. In this sense, these issues have not yet become the subject of independent scientific research in practical culturology and open new opportunities for scientific research. Innovations in this area consist in introduction of licensing experts, control over the level of objectivity of the examination, informational support of the process, formation of a single state body for assessment of cultural values and depriving other agencies of the unusual to them functions. It appears necessary to strengthen the professional training of the experts in art education institutions.

Key words: cultural policy, expertise, cultural values, the market of cultural services, cultural industries, informational support, practical culturology.

Актуальність теми дослідження. Культурна політика в галузі організації та проведення експертизи культурних цінностей відображена у сформованому за роки періоду незалежності України законодавстві. До основних засад державної політики у сфері культури Закон України "Про культуру" від 14 грудня 2010 року відносить захист і збереження культурної спадщини як основи національної культури [5].

Попит на проведення експертизи виникає при оцінці надходжень предметів до бібліотеки, архіву чи музею щодо визначення їх культурного та історичного значення при прийомі до музейного, архівного чи бібліотечного фонду. Також вагомим є попит на проведення експертизи при необхідності вивозу культурних цінностей за кордон. І здебільшого йдеться про приватні колекції, ніж про державні установи.

Державна експертиза культурних цінностей проводиться з метою захисту культурної спадщини від несанкціонованого та небажаного вивезення і збереження у національному культурному фонді предметів, що мають важливе значення для культури. Питання способу організації такої експертизи й диктує актуальність теми дослідження.

Аналіз існуючих досліджень та публікацій дозволяє відзначити той факт, що автори у своїх наукових пошуках у першу чергу звертають увагу саме на оцінку культурних цінностей. Оцінка культурних цінностей розглядається В. Індутним [6], Б. Платоновим [10], О. Калашніковою [7], В. Бітаєвим, В. Шульгіною, С. Шман [2], Т. Артюх [1], Н. Назимок [8].

Відзначимо, що література з мистецтвознавчої експертизи, з оцінки культурних цінностей представлена вкрай мало, а із заявленої проблематики – державної експертизи культурних цінностей, а особливо аналізу ринку культурних послуг і формуванню новітньої культурної індустрії у цій царині – взагалі відсутня. У проведенні дослідження автор у першу чергу брав до уваги існуюче законодавство у цій сфері культурної діяльності та проводив аналіз результатів його імплементації.

Мета дослідження полягає у вивченні феномена виникнення ринку надання послуг з експертизи культурних цінностей, механізму його функціонування та вироблення практичних рекомендацій щодо формування нової парадигми культурної індустрії.

Виклад основного матеріалу. Правові відносини у царині обігу культурних цінностей регулює Закон України "Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей" [3]. Заявлено, що він спрямований на охорону національної культурної спадщини та розвиток міжнародного співробітництва України у сфері культури.

Міністерство культури України як центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у цій сфері затверджує порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України, а також перелік державних установ, закладів культури, інших організацій, яким надається право проведення державної експертизи культурних цінностей.

Вказаним законом на Міністерство культури України покладається забезпечення проведення державної експертизи культурних цінностей, заявлених до вивезення (тимчасового вивезення), та при поверненні після тимчасового вивезення.

Відповідно до вимог уже вказаного закону Кабінет Міністрів України постановою від 26 серпня 2003 р. № 1343 встановив Порядок проведення державної експертизи культурних цінностей та розміри плати (тарифи) за проведення державної експертизи культурних цінностей [12]. Розміри плати або тарифи за проведення державної експертизи культурних цінностей з того часу не переглядалися та не відповідають реаліям ринку культурних послуг.

У свою чергу, відповідно до встановленого законодавства Міністерство культури України своїм наказом від 11 вересня 2014 року № 744 затвердило Перелік державних установ, закладів культури, інших організацій, яким надається право проведення державної експертизи культурних цінностей [9]. У лютому 2016 року цей Перелік був уточнений (наказ № 36 від 8.02.2016).

Державним установам, закладам культури, іншим організаціям, що увійшли до зазначеного переліку рекомендовано проводити державну експертизу культурних цінностей відповідно до утвердженого Кабінетом Міністрів України порядку [12] та затвердити персональний склад працівників, які безпосередньо проводитимуть державну експертизу культурних цінностей. Окрім цього вказані установи повинні щороку до 01 лютого надавати управлінню контролю за переміщенням культурних цінностей та охорони культурної спадщини Мінкультури України для узагальнення звіту про проведення державної експертизи культурних цінностей за встановленою формою.

З оприлюдненням цього наказу, попередній наказ Міністерства культури і мистецтв України від 15 листопада 2002 року № 647 "Про затвердження Переліку державних установ, закладів культури, інших організацій, яким надається право проведення державної експертизи культурних цінностей", зареєстрований у Міністерстві юстиції України 05 грудня 2002 року за № 948/7236 втратив чинність.

У 2017 році Міністерство культури України відповідно до своїх повноважень підготувало проект нового наказу "Про затвердження Переліку державних установ, закладів культури, інших організацій, яким надається право проведення державної експертизи культурних цінностей", який підписаний міністром та направлений на державну реєстрацію.

Відповідно до цього проекту наказу право проводити експертизу надано 133 організаціям. Серед них музеї – 66, архіви – 32, бібліотеки – 24, науково-дослідні центри – 2, регіональні органи державного управління у сфері культури – 3, театри – 2, вищі навчальні заклади – 2, громадські організації – 1, приватні підприємства – 1. Проте такий спосіб організації роботи з проведення державної експертизи культурних цінностей є хибним та суперечить чинному законодавству. Зокрема, наділення музеїв правом проведення експертизи культурних цінностей з метою визначення їх можливості вивезення з України суперечить ст. 2 Закону України "Про музеї та музейну справу" [11]. Закон визначає, що діяльність музею, пов'язана з науковою атрибуцією, експертизою, класифікацією, державною реєстрацією та усіма видами оцінки предметів, які можуть бути визначеними як культурні цінності проводиться з єдиною метою – їх включення до Музейного фонду України, а не вивезення за кордон.

Наділення музейних та інших установ правом проведення експертизи культурних цінностей з метою їх вивезення за кордон суперечить їх функціональному призначенню та є причиною виникнення корупційних ризиків і сприяє розвитку тіньового сектору державної експертизи.

При визначенні організацій, яким надається право проведення державної експертизи, за їх згодою Міністерство культури України не здійснює перевірку наявності науковців, що відповідають кваліфікаційним вимогам і мають спеціальні знання та безпосередньо проводять мистецтвознавчу експертизу. Як приклад, Меморіальний комплекс "Висота Маршала І.Конєва" та ін. Це дає можливість некваліфікованим працівникам закладів культури формально проводити експертизу та рекомендувати культурні цінності до вивезення, що у свою чергу мають бути занесені до Музейного фонду України. В результаті такої політики при вирішенні питання проведення державної експертизи утворився нелегальний ринок оцінки культурних цінностей, що є причиною корупції у закладах яким Міністерством культури України надане таке право.

Порушення норм закону спостерігається навіть у сертифікованих експертів: Київський обласний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України надав висновок Білоцерківському краєзнавчому музею щодо оцінки історичної холодної та вогнепальної зброї як "сувенірної та такої, що є різновидом господарсько-побутового призначення".

Згідно з проектом наказу деякі організації мають можливість проведення експертизи культурних цінностей у 10 групах культурних цінностей (Закарпатський краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького), 8 групах (Житомирський краєзнавчий музей), 7 групах (Волинський, Рівненський краєзнавчі музеї). Тут зауважимо, що усі згадані музеї територіально знаходяться у прикордонні.

У 3 групах заявлено 8 музеїв, 11 музеїв у 4 групах, 9 музеїв у 5 групах і 6 музеїв у 6 групах культурних цінностей. Загалом за дванадцятьма групами культурних цінностей заявлено 293 позиції за якими проводиться експертиза культурних цінностей 133 установами.

Зазначимо, що у діючому на цей час наказі, установами заявлено про готовність до проведення експертизи за 360 позиціями. Відмінною особливістю проекту наказу є відсутність установ з невідповідних державній владі територій Автономної республіки Крим та міста Севастополя. Цим і пояснюється зниження числа заявок на проведення експертизи за встановленими групами культурних цінностей.

Розміри плати (тарифи) за проведення державної експертизи культурних цінностей встановлені постановою Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2003 року № 1343 [12]. Досвід автора дослідження дозволяє стверджувати про невідповідність встановлених тарифів реаліям. Як приклад, при проведенні

експертизи самохідної артилерійської установки ІСУ-152 повоєнного виробництва постало питання визначення її вартості. Із-за дуже заниженого тарифу, визначеного у постанові уряду, було прийняте рішення про визначення вартості експертизи за разовими калькуляціями, виходячи із собівартості робіт, підвищеного коефіцієнту – 50 відсотків та визначеного у довільній формі, за погодженням із замовником, доплати. Визначена за домовленістю сума хоча й значно перевищувала встановлені тарифи та чи була вона справедливою? Постало питання чи правильно уряд визначив методологію встановлення вартості послуг з експертизи. Адже вартість самого предмета сягала 25 тисяч дол. США, а вартість експертизи до тисячі гривень.

З часу прийняття постанови тарифи і не переглядалися. Максимальний розмір плати за просту експертизу становить 13 грн. 21 коп., а за складну експертизу 26 грн. 42 коп. за одиницю. З неофіційних джерел відомо, що за експертизу вивезених у 2016 році з України у Туреччину двох німецьких мотоциклів зразка 1940 року заявником експертизи було сплачено 1500 доларів США або 40 тисяч гривень. Відповідно до Переліку організацій яким надано право проводити державну експертизу у групі культурних цінностей "предмети техніки" зазначено, що такий експертний висновок може зробити Національний військово-історичний музей України.

Окремою темою для дослідження є продаж предметів колекціонування із приватних колекцій та експертна оцінка при їх вивезенні. Зазначимо, що Музейний фонд України має не тільки державну складову, а й приватну частину, яка теж функціонує у визначеному правовому полі [11]. Так, наприклад, директор Національного військово-історичного музею України у 2016 році з власної колекції продав предмети уніформи радянського періоду колекціонеру з Туреччини. Проте, відомостей у митній службі та мінкультури про таку операцію з вивезення культурних цінностей немає. Для дослідження постає питання про статус приватних колекцій, їх державної реєстрації та ряд інших, пов'язаних із цією темою.

Кошти, що надходять від проведення державної експертизи, підлягають зарахуванню до державного бюджету і використовуються на потреби бюджетних установ і організацій, які проводили експертизу, відповідно до законодавства. Відчутна різниця недоотриманих бюджетом коштів свідчить про недооцінку державними органами влади важливості регулювання у цій сфері. Результатом такого стану організації експертної діяльності у галузі культури стає не тільки безповоротна втрата Музейного фонду України і фінансові втрати, а, подекуди, й створення злочинних організованих груп, що профілюють свою діяльність у цій сфері.

Окрім відсутності контролю за відповідністю експертів кваліфікаційним вимогам, в Україні не запроваджено контроль або ліцензування діяльності експертів. І на прикладі значних фінансових втрат та недоотриманих коштів державним бюджетом від експертної діяльності, та високий рівень корупційних ризиків при організації роботи з проведення державної експертизи культурних цінностей постає питання про запровадження ліцензій на таку діяльність і запровадження дієвого механізму контролю у цій царині. У цьому контексті виправданим є створення державної установи з експертизи культурних цінностей.

Міністерству культури України можливо важко прийняти рішення про створення нової установи через урядову заборону. Проте є й вихід. Зокрема, Закон України "Про вищу освіту" [4] дозволяє вищим навчальним закладам утворювати наукові та науково-дослідні організації. Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв здійснює підготовку мистецтвознавців експертів та являється суб'єктом оціночної діяльності за спеціалізацією оцінка культурних цінностей. Академією створено Центр експертизи культурних цінностей який є базою для практики студентів-мистецтвознавців. Спеціалісти центру є дійсними судовими експертами, які внесені до Реєстру атестованих судових експертів Міністерства юстиції України, мають значний стаж експертної роботи, практичні навички в користуванні спеціалізованим програмним забезпеченням, технічними засобами, експертним обладнанням та у повній мірі можуть забезпечити весь спектр експертних досліджень у сфері мистецтвознавства, культурології, а також захисту авторських прав українських митців. Центр, як і сама Академія, могли би виступити у ролі такої державної установи. Проте, вони навіть не включені до числа установ, яким надається право державної експертизи культурних цінностей. Це свідчить про недосконалість підходів до організації роботи з проведення державної експертизи культурних цінностей і, очевидно, нагальною вимогою є їх зміна та утворення єдиної державної установи за цим напрямом, що дозволить уникнути корупційних ризиків у цій сфері та надійно забезпечить державні інтереси у збереженні культурної спадщини.

Висновок. Уряд та Міністерство культури України не сформували державний орган з проведення експертизи, а надали такі повноваження значній кількості установ та організацій. Контроль за наявністю у цих організаціях фахових експертів відсутній. Міністерство культури України надає дозвіл на вивіз культурних цінностей за кордон за заявочним принципом по формальним ознакам відповідності чинному законодавству. Концептуально при формуванні законодавства у цій сфері культурної індустрії розробники опирались на досвід державних установ. Проте, в Україні сформувався і діє приватний ринок надання послуг з експертизи культурних цінностей. У сукупності це призвело до виникнення нелегального ринку послуг з оцінки культурних цінностей, який сформувався на базі державних установ та значним фінансовим втратам для державного бюджету. Ринок послуг з експертизи культурних цінностей за розрахунковою оцінкою спеціалістів може складати понад 10 млн. грн. на рік із значною перспективою росту ринку, у той час як держава теж за розрахунковою оцінкою проведеною на основі діючих тарифів отримала 265 тисяч грн. Позиції держави на цьому ринку слабкі через хибний спосіб організації порядку проведення експертизи культурних цінностей, що обумовлює значні фінансові втрати.

Інновації у цій сфері полягають у запровадженні ліцензування діяльності експертів, встановленню контролю за рівнем об'єктивності експертизи, опрацювання чітких критеріїв за якими проводиться експертиза і до якої групи відноситься предмет (національного, державного, регіонального, місцевого значення і т. ін.), інформатизація самого процесу видачі акту експертизи та дозволу на вивезення, а також утворення єдиного державного органу з оцінки культурних цінностей, що підлягають вивезенню за кордон та позбавлення невластивих функцій інших установ. Окремо зауважимо на посиленні фахової підготовки експертів у вищих навчальних закладах мистецького спрямування та проведенні періодичної їх професійної підготовки по завершенні навчання.

Література

1. Артюх Т.М. Товарознавча експертиза ювелірних коштовностей. Теорія і практика: Монографія /Артюх Т.М. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 303 с.
2. Бітаєв В.А. Методичні засади експертного дослідження культурних цінностей [навч.-метод. посібник] /Бітаєв В.А., Шульгіна В.Д., Шман С.Ю. – К.: НАКККІМ, 2010. – 128 с.
3. Закон України "Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей" – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14>
4. Закон України "Про вищу освіту" – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
5. Закон України "Про культуру" – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>.
6. Індутний В.В. Оцінка пам'яток культури – К.: СПД Моляр С.В., 2009. – 537 с.; Індутний В. В. Оцінка культурних цінностей / В. В. Індутний, Е. В. Чернявська, С. М. Шкляр. – К. : АЯКС ПРИНТ, 2006. – 608 с.
7. Калашникова О. Л. Основи мистецтвознавчої експертизи та вартісної оцінки культурних цінностей : [підруч.] / О. Л. Калашникова. – К. : Знання, 2006. – 497 с.
8. Назимок М. М. Пробірний контроль. Експертна оцінка ювелірних виробів з дорогоцінних металів: [Навч. посіб.] / М. М. Назимок, О. К. Шликов, Т. М. Артюх. – К. : Воля, 2009. – 248 с.
9. Наказ Міністерства культури України "Про затвердження Переліку державних установ, закладів культури, інших організацій, яким надається право проведення державної експертизи культурних цінностей" від 11.09.2014 № 744 – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1168-14>.
10. Платонов Б. О. Новації в навчанні оцінювачів культурних цінностей. Модель трьох активів / Б. О. Платонов. – К., 2013; Платонов Б. О. Основи оціночної діяльності / Б. О. Платонов. – К.: НАКККІМ, 2013. – 227 с. Платонов Б. О. Аналіз прибутковості творів мистецтва / Платонов Борис Олександрович // Вісник НАКККІМ. – 2017. – № 1. – С. 86 – 90.
11. Закон України "Про музеї та музейну справу" – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-вр>; Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про Музейний фонд України" від 20 липня 2000 р. № 1147 – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2000-п>.
12. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку проведення державної експертизи культурних цінностей та розмірів плати за її проведення" від 26 серпня 2003 р. № 1343 – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1343-2003-п>.

References

1. Artyukh, T.N. (2005). Commodity expert jeweler jewelry. Theory and practice. Extended abstract of candidate's thesis. K.: Kyiv. nats. torh.- ekon. un-t [in Ukrainian].
2. Bitayev, V.A. (2010). Shulgin VD Shman SY Methodical bases of expert research of cultural values. K.: NAKKKIM [in Ukrainian].
3. The Law of Ukraine "On export, import and return of cultural property". Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14> [in Ukrainian].
4. The Law of Ukraine "On Higher Education". Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].
5. The Law of Ukraine "On Culture". Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> [in Ukrainian].
6. Indutny, V. (2009). Evaluation of cultural monuments. K.: SPD Molyar S.V. [in Ukrainian]; Indutny, V. (2006). Assessment of cultural values. K. : AYAKS PRINT [in Ukrainian].
7. Kalashnikov, O.L. (2006). Basics art-examination and valuation of cultural values. K. : Znannya [in Ukrainian].
8. Nazymok, M.N. (2009). Assay control. Peer review of jewelry from precious metals. K. : Volya [in Ukrainian].
9. Order of the Ministry of Culture of Ukraine "On approving the list of public institutions, cultural institutions and other organizations who are authorized to conduct state expertise of cultural values" of 11.09.2014 number 744. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1168-14> [in Ukrainian].
10. Platonov, B.A. (2013). Innovations in training evaluators cultural values. Model three assets. K. [in Ukrainian]; Platonov, B.A. (2013). Basics assessment activities. K. : NAKKKiM [in Ukrainian]; Platonov, B.A. (2017). Profitability Analysis artwork. Visnyk NAKKKIM, 1, 86-90 [in Ukrainian].
11. The Law of Ukraine "On museums and museum business". Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-вр> [in Ukrainian]; Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Museum Fund of Ukraine" dated 20 July 2000 r. Number 1147. Retrieved from zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2000-п [in Ukrainian].
12. Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the state examination of cultural values and fees for its implementation" of 26 August 2003 r. Number 1343. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1343-2003-п> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30.03.2017 р.